ليکوال: شريف بهاند نېټه ۲۷-۰۲-۲۰۱۱

طبيعي زيرمې
د سوکالۍ وسيله او که د جګړې لامَل؟
۴

افغان طبيعي شتمنی
لورينه (رحمت) او که خوارېدنه؟
د همدې ليکنې په تيرو ۳ برخو کې وڅيرل شو، چې د بشريت د تاريخ په بهير کې طبيعي اومه توکو د اقتصادي ودې او پرمختيا، په تيره د پوځي برياوو په برخه کې څومره د ارزښت وړ او ټاکونکی رول لوبوي دی. د اومه توکو ترڅنګ، د مهمو او کليدي ستراتيژيکو سيمو په اړه او د هغوي پر ارزښت هم رڼا واچول شوه. افغانستان د دغو دواړو ځانګړتياوو، د طبيعي زيرمو او ستراتيژيک پريوت، لرونکی دی. همدې مسألې ته په نغوتې سره، الماني څېړونکي فريد شمېټ Fred Schmid ليکي: "افغانستان نه يوازې د طبيعي زيرمو له پلوه يو بډای هيواد، بلکې هغه په اسيا کې د جيوستراتيژيک کليدي پريوت خاوند هم دی. د همدې لامَل پر بنسټ دا لومړی ځل دی، چې متحده ايالتونه د پخواني شوروي اتحاد په پخواني جمهوريتونو او لويديزې پولې ته څېرمه پوځي اډې جوړې کړې" [۱].
په لرغون پير، له ميلاد څخه ۳۲۸ کال مخکې مقدوني سکندر، د نوو هغو په تيره بيا د ۱۷ او ۱۸ پيړۍ سترو ځواکونو، بريتانيا او روسيې ته د افغانستان ستراتيژيک ارزښت روښانه و. د نورو ترڅنګ الماني سياست پوه او ليکوال، کريستوف هيرمن دال Christoph Hermann Dahl په نړيوال سياست کې د هغه د رول په اړه ليکي: "که څوک افغانستان تر خپل کنترول لاندې ولري، کولی شي، هندوستان خپل وګڼي. ... ځکه دغه هيواد [افغانستان] د سرورزو د خول Juwels der Krone د ساتنې لپاره يو ځواکمن او اوسپنيز مورچل ګڼل کېږي" [۲]. سربيره پر نوموړي د هند پخوانی ويسرا، لارډ کرزن Lord Curzen هم په دې باب ويلي: "ترکستان، افغانستان او فارس ... د سطرنج هغه داني ګڼل کېږي، چې د نړۍ د واکمنۍ [تسلط] لپاره ورباندې لوبې کيدای شي" [۳].
په لنډه توګه ويلي شو، چې ډيرو نامتو ستراتيژيستانو افغانستان د خپل جغرافيايي او ټولنيز جوړښت له امله د اسيا د وچې طبيعي مورچل بللی او د دوی په اند، د هغه لاندې کول ناشونی او ګران کار برييني. ښې بيلګې يې د نورو ترڅنګ د تيرې پيړۍ په پيل کې د هغه وخت د ستر ځواک د بريتانيا د نړيوالې امپراتورۍ او د هغې په پای کې د ختيځ د ستر ځواک ياني د شوروی اتحاد د پوځيانو ماته ده. د پخوانيو سترو ځواکونو له دغو پوځي ماتو او ترخو تجربو سره سره، بيا هم د دربيمي زريزې يووزری ځواک، متحدو ايالتونو د خپلو ستراتيژيکو موخو [۴] د ترلاسه کولو لپاره د شمالي اتلانتيک د پوځي سازمان، ناتو د ځينو پياوړو اقتصادي ځواکونو سره يو ځای پر افغانستان يرغل وکړ.
ځکه افغانستان لکه څنګه چې په پورتنيو کرښو کې يادونه وشوه، د خپل ستراتيژيک پريوت له امله د يوې څلورلارې حيثيت لري ، چې سويلی، منځنۍ او لويديزه اسيا سره نښلوي او پر هغه باندې کنترول، د اوراسيا پر سيمې هغه ګڼل کېږي. سربيره پر دغه کنترول د دغه يرغل بنسټيزې موخې، لکه څنګه چې د متحدو ايالتونو د پخواني ولسمشر مرستيال، ديک چينی هغه ته نغوته کړې ، د سيالانو، د روسيې د فدراسيون او د چين د ولسي جمهوريت د کړۍ تکميلول [۵]، د سيمې پر طبيعي زيرمو لاس بري او همدارنګه د فسيلي انرژۍ پر نلليکو کنترول دی. د اټکل له مخې د منځنۍ اسيا په تيره د کسپين د سمندرګي په شا و خوا سيمه کې نه يوازې د تيلو او ګازو زيرمې پرتې دي [۶]، چې د هغو ونډه په لاندنيو جدولونو کې په ښه توګه روښانه شوې،
د بريټش پټروليم له خوا د کسپين د سمندرګي د زيرمو ارزونه

هيواد	تيل (په مليارډو بيرلو)	ګاز (تريليون / مکعب فټه)
آذربايجان	۷	۳۰
قزاقستان	۸	۶۵
ترکمنستان	۰	۱۰۱

اخځ:
British Petroleum, Statistics Review of World Energy, London, June, ۱۹۹۸, pp. ٤

د امريکا د متحدو ايالتونو د انرژۍ د وزارت له خوا د کسپين د سمندرګي د زيرمو ارزونه

افغان جرمن آنلاين تاسو په درنښت همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادښت: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ

هیواد	تیل (په ملیاردو بیرلو)		گاز (بیلیون / مکعب فټه)	
	ثابت شوي	اټکل شوي	ثابت شوي	اټکل شوي
آذربایجان	۳، ۶ – ۱۲، ۵	۲۷	۳۱- ۴۰	۱۱
قزاقستان	۱۰ – ۱۷، ۶	۸۵	۹۵- ۱۰۳	۵۳ – ۸۳
ترکمنستان	۱، ۷	۳۲	۳۴	۹۸ - ۱۵۵

اخځ:

Energy Information Administration Caspian Sea Region, Washington, D. C., US-Government, Dec. ۱۹۹۸, p. ۱

بلکې دغه سیمه کې تر هرڅه دمخه د یورانیمو، سپینو زرو، لرپیداکېدونکي فلزاتو ... او داسي نورو زیرمو له پلوه هم بډایه ده. د بیلګې په توګه قزاقستان څه نا څه د ۰۰۰ ،۳۳۸ ټنه او ازبکستان ۰۰۰ ،۲۳۰ ټنه یورانیم لري [۷].
د امریکا د متحدو ایالتونو د کانو او ځمک پېژندنې د پوهانو د نوو څېړنو د رپوټ له مخې، چې په دا وروستیو کې د دغه هېواد د دفاع وزارت د چارواکو له خوا خپور شوی، راغلي چې افغانستان هم د طبیعي اومه توکو له پلوه یو بډای هیواد دی. دا چې افغانستان د طبیعي زیرمو له پلوه یو شتمن هیواد دی، کومه نوې او شورانګیزه خبره هم نه ده. په دې موضوع شورویان لا پخوا پوهیدل. خو کېدای شي، چې د متحدو ایالتونو د څېړونکو څېړنې د شورویانو هغو په پرتله دقیقې وي. د متحدو ایالتونو د څېړونکو د رپوټ له مخې په دغو زیرمو کې د نورو ترڅنګ تیل، ګاز، یورانیم، اوسپنه، مس، سره زر، لیتیوم، نیوبیوم، لرپیداکېدونکي فلزات او کوبالت کانونه شامل دي. لاندنې نقشه د افغانستان د منرالي توکو د زیرمو ډولونه او د هغو پر بیو یو څه رڼا اچوي.

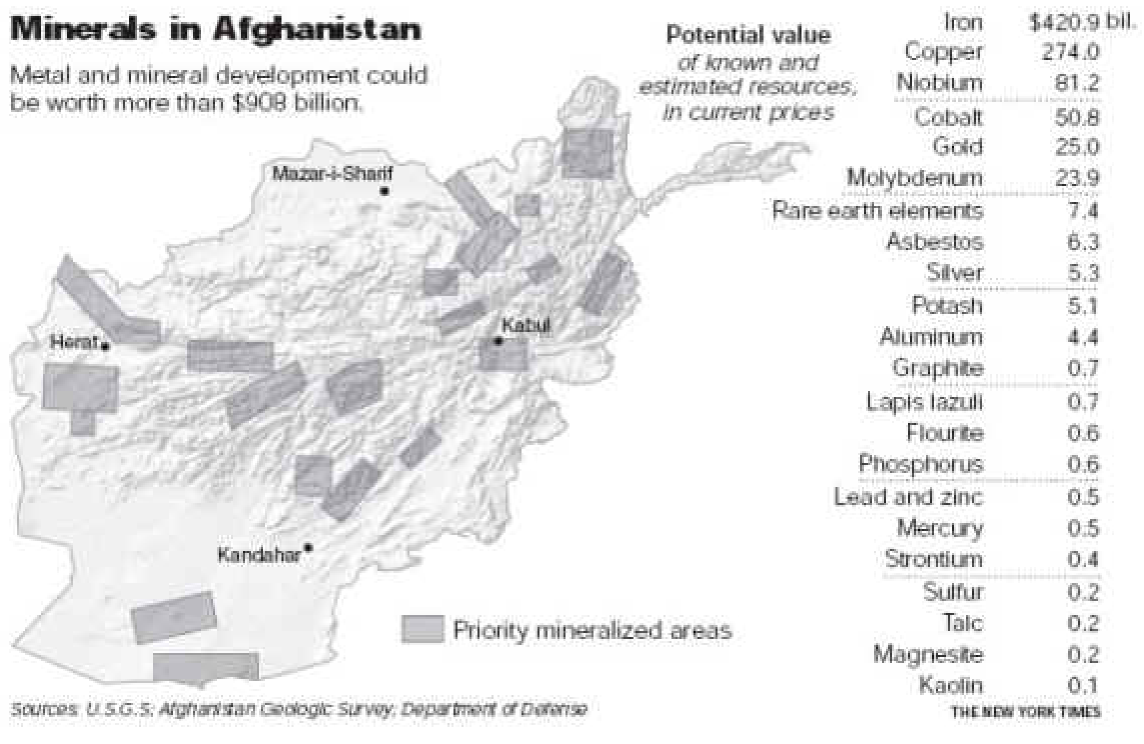

اخځ:

http://www.nytimes.com/۲۰۱۰/۰٦/۱٤/world/asia/۱٤minerals.html?hp

د پنتاګون د رپوټ له مخې، افغانستان د څه نا څه یو بلیون ډالرو (یا ۸۳۰ ملیارد یورو) په ارزښت طبیعي زېرمې لري. خو د افغان حکومت د کانو او صنایعو د چارو د وزیر، شهراني په اند: " موږ د لومړنیو څېړنو پر بنسټ، چې نورو بنسټیزو هغو ته هم اړتیا لري، ویلی شو چې د افغانستان د طبیعي اومه توکو د زیرمو ارزښت درې بلیون یا درې زره ملیارد ډالرو ته رسیږي"[۸]. خو که د اومو توکو د راکړې ورکړې اوسنې بیه په پام کې ونیسو، د نورو ترڅنګ د اوسپنې بیه ۴۲۱ ملیارد ډالر، نیوبیوم Niobium ۸۱ ملیارد ډالر، کوبالت Kobalt، ۵۱ ملیارد ډالر، سره زر ۲۵ ملیارد ډالر ... او د لرپیداکېدونکو فلزاتو بیه ۴ ،۷ ملیارد ډالر اټکل شوې ده. د نیویارک ټایمز د رپوټ له

افغان جرمن آنلاین په درښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادښت: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

مخې، د افغانستان لیتیوم Lithium د بولویا د هیواد، چې په نړۍ کې د دې توکو ډېر شتمن هغه بلل کېږي، تر هغو زیات دي. لیتیوم په چارچېدونکو بټریواو همدارنګه بریښنایي ـ بنزیني Hybrid موټرو، د لپ ټاپ، ټېلفونونو او نورو الکترونیکي وسایلو کې کارول کېږي.
د متحدو ایالتونو د چارواکو په اند، دغه طبیعي زیرمي زموږ د هاند وهڅو لپاره یو مهم بنسټ ګڼل کېږي، چې ښایي د هغو په مرسته وکولي شو، په افغانستان یو باثباته دولت رامنځته کړو. ځکه یو اغیزمن افغاني حکومت زیرمو ته اړتیا لري، چې په خپله خپلې اړتیاوې پوره او خپلو وګړو ته اغیزمن خدمات وړاندې کړي شي [۹]. یو شمېر بهرني اقتصاد پوهان هم په دې نظر دي، چې دغه طبیعي زېرمې ښايي د جګړې ځپلې افغانستان د بیارغونې لپاره یو ښه بنسټ وبلل شي. د بهرنیانو تر څنګ د افغان وګړو په زړونو کې هم داسي هیلي راټوکیدلې دي، چې ښايي افغانستان د خپلو اومه توکو د پوتنسیال له پلوه د نړۍ له ډېرو هیوادونو سره سیال او د ترلاسه شوو عایداتو له برکته به یې، نه یوازې د هیواد د بیا رغونې چارې ترسره، بلکې د دوی د سوکالۍ لامَل هم شي. خو زما په اند بنسټیزې پوښتنې دا دي، چې څوک به څه وخت او تر کومو شرایطو لاندې د دغو زیرمو په راایستلو پیل وکړي؟ ایا څوک دې ته چمتو دي، چې د افغانستان د اوسنیو کړکیچنو امنیتي حالاتو سره سره بیا هم په دې برخه کې پانګه اچونه وکړي؟ او بالاخره د دې تضمین شته دی، چې ترلاسه شوې پیسې به په ریښتا هم د هیواد د بیا رغونې په چارو کې او د افغان وګړو د سوکالۍ لپاره وکارول شي؟ ایا یوازې د اومه توکو د زیرمو لرل د سوکالۍ لامَل او که د هغوي د راایستلو د لارو چارو او همدارنګه د قیمتونو کنترول مهم شرط بلل کېږي؟
ښايي د لیکنې لوستونکي فکر وکړي، چې لیکوال د ډېر بدبینانه نظر خاوند دی. خو زه د نړیوالو تجربو او د ځانګیز پوهانو په ځانګړې توګه د اتریشي لیکوال او سیاست پوه، هانس کرونبرګر Hans Kronberger د نظر پر بنسټ په ښکاره توګه ویلی شم، په هغو سیمو او هیوادونو کې چې سیاسي ثبات او امنیتي حالات د اندېښنې وړ او د قانون پر بنسټ نه ولاړ دولت د واک چارې په لاس کې لري، دا ډول طبیعي شتمنې د سوکالۍ او رحمت وسیله نه، بلکې د خوارېدنې هغه شوې دي. هانس کرونبرګر په خپل نامتو کتاب "وینه د تیلو په بدل کې" په دې باب څومره ښه لیکي:"یوه مسأله روښانه ده او هغه دا چې د اومه توکو له پلوه بډایتوب هیڅکله د یوه هیواد د ټولنیزې سوکالۍ په مانا نه ده. په ډېرو برخو (مواردو) کې په دقیقه توګه د هغه برعکس دی. هرڅومره چې یو هیواد د اومه توکو له پلوه بډای دی، هومره یې اوسیدونکي بیوزله دي او د مستبدو پوځي زورواکو د حکومت، چې دیموکرات رنګ ور کړل شوی او یا هم پرته له دغه رنګ څخه واکمنې چلوي، عمر اوږد دی. سربیره پر دې تجربو روښانه کړې، چې د اومه توکو په راایستلو کې هر ډول زیاتوالی، د دغو هیوادونو لپاره، اقتصادي وده نه، بلکې تر هر څه دمخه د وسلو د کیفیت لوړوالي له ځانه سره لري" [۱۰]. نوموړی د افریقا د وچې د هیوادونو په ډله کې، نایجیریا او د کانګو جمهوریت د بیلګې په توګه یادوي او د اتریش دې پرسې "Die Presse„ د ورځپاڼې د افریقایي چارو د خبریال، توماس کنه مایر Thomas Knemeyer له رپوټ څخه په ګټې اخیستنې سره لیکي: " ... د یوویشتمې پیړۍ په درشل کې د اومه توکو له پلوه یو شتمن افریقایي هیواد، بې له دې چې راتلونکې ته هیله من وي، د نړۍ په سوالګر بدل شوی دی. په داسي حال کې چې د هغه پوځي مشران په مجللو کلوپونو او ګران بیو هوټلونو کې راشه درشه کوي، خو [د دغه هیواد] ماشومان په کثافات دانیو کې په لوبو بوخت دي. ماشومان چې هر درېیم یې ان خپله پنځمه کالیزه په سترګو هم نهویني" [۱۱].
د اومه توکو سم او پرله پسې راایستل لکه د ټولنې پرمختک، ثبات او سولې ته اړتیا لري. خو لکه د ځینو افریقایي هیوادونو په څیر د افغانستان امنیتي حالات هم ډېر د اندیښنې وړ دي. ان د ملګرو ملتونو چارواکي اعتراف کوي، چې په دا وروستیو څو میاشتو کې د افغانستان امنیتي وضعیت په دراماتیکه توګه لا نوره هم کړکیچن شوی دی. د هغو اطلاعاتو له مخې، چې د کورنیو چارو د وزارت مرستیال، منیر منګل ان د ولسي جرګې د ټاکنو په درشل کې د دغې جرګې غړو ته وړاندې کړ، هم راغلي: چې د هیواد له ۳۶۴ ولسوالیو څخه " ... ۳۵۵ به عنوان مناطق پرخطر شناخته شده اند. ... که به این اساس، تنها یازده ولسوالی در سراسر این کشور به عنوان ولسوالی های امن باقی می ماند. ... آمار
ـ تعداد کل ولسوالی ها: ۳۶۴
ـ ولسوالی های پرخطر: ۳۵۵
ـ خطر شدید: ۱۱۴ ولسوالی
ـ خطر متوسط: ۵۰ ولسوالی
ـ خطر پایین: ۱۹۱ ولسوالی" [۱۲]
که د دغو نارامیو ترڅنګ د هیواد امنیتي وضعیت د هغه د نورو عواملو د ساری په توګه د خلکو په وړاندې د تاوتریخوالي، اقتصادي پرمختک، له قانون څخه د زورواکو ځان لوړ ګڼل، د قوانینو سم نه پلي کېدل، په دولتي ادارو کې له حده وتلي فساد او په تیره د هیواد د پوځي لګښت، پر بنسټ هم وارزول شي، ادعا کولي شو، چې دغه طبیعي لورینه (د اومه توکو زیرمې) به د افغان ولس د سوکالۍ لامَل نه، بلکې د هغو د لا خوارېدنې هغه شي. ځکه یوازې د افغانستان د څه نا څه د ۴۰۰.۰۰۰ پوځیانو د روزنې، پالنې او د هغو په وسلو سمبالولو کلنې لګښت، لکه څنګه چې

افغان جرمن آنلاین په درښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادښت: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

کرزی وايي:" مصارف نيروهای امنيتی افغانستان در حال حاضر به حدود ۸ مليارد دالر سالانه ميرسد ..."[۱۳]، چي دغه پوځي لګښت د دولت تر اوسمهاليزي عادي او پرمختيايي بودجي زيات دی. د دغي ادعا ثبوت د هيواد د ۱۳۹۰ کال د بودجي جوړښت (ترکيب) په ښه توګه روښانه کوي. د ماليي وزير عمر زاخيلوال د ۱۳۹۰ لمريز هجري کال د بودجي په اړه وايي: "... بودجه ملی سال ۱۳۹۰ افغانستان نزديك به ۲۱۶ ميليارد افغانی است که ۱۵۰ ميليارد افغانی آن بودجه جاری و مابقی مربوط به توسعه بخشهای مختلف است. نرخ هر دالر حدود ۴۵ افغانی در افغانستان محاسبه می شود که رقم بودجه سال آينده کشور معادل حدود چهار ميليارد و ۸۰۰ ميليون دالر تخمين زده می شود"[۱۴]. دا په دي مانا چي د افغانستان پوځي لګښت د هغه تر بودجي ډير لوړ دی. نو افغان واکمن بايد کال کي د عينک د مسو د زيرمي په څير څلور دا ډول هغه وپلوري، چي يوازي خپل پوځي لګښت سمبال (تأمين) کړی شي.

سربيره پر دي د هيواد نيمګړي (ناقص) مادي او معنوي بنسټونه هم د طبيعي زيرمو په رااېستلو کي لوی خنډ ګڼل کيږي. د همدي لامَل پر بنسټ اړونده نړيوالي کنسرني زړه نه ښه کوي، په دي برخه کي پانګه اچونه وکړي او که زړه هم ښه کړي، نو هغه کوي چي هغه په نيمه بيه ترلاسه کړي.

د پورتنيو ستونزو ترڅنګ، د ليکوال په اند، د هيواد د طبيعي زيرمو د تالان لپاره تر ټولو ستر ګواښ، په هيواد کي د مزدور سرتيرو شتوالی دی. په نړيواله کچه د دوی ماموريت د غوړيدا (رونق) په حال کي دی. دغه ادعا د مزدور سرتيرو د شرکتونو کلني عايد، چي په نړيواله کچه څه نا څه ۳۰۰ مليارد ډالرو ته رسيږي، په ښه توګه ثابتوي [۱۵]. لويديزه نړی په تيره متحده ايالتونه دغه مزدور سرتيري هغه وخت په دنده ګماري، چي د نړيوالو حقوقو له مخي نشي کولي، له خپل رسمي پوځي ځواک څخه ګټه پورته کړي، يا د دوی لاسپوځي رژيمونه په يوی ستراتيژيکه سيمه کي د راپرځيدو له ګواښ سره مخامخ وي، يا غواړي خپل لاسپوځي په دا ډول ستراتيژيکو سيمو کي واکمن کړي. په تيره مزدور سرتيري د اقتصادي ګټو د خوندي کولو په موخه په دغه يا هغه نامه په دنده ګمارل کيږي [۱۶]. د بيلګي لپاره ليکوال، د هانس کرونبرګر Hans Kronberger د کتاب "وينه د نفتو په بدل کي" يو څپرکی "افريقا د ستونزو مرکز: اومه توکي بيوزلي رامنځته کوي" ينتو کړی، چي د همدي ليکني په پای کي به خپور شي.

څکه د افريقايي هيوادونو تجربو ثابته کړي، چي زياتره وخت حکومتونه د مزدور سرتيرو تر اغيز لاندي او د هغو په منګلو کي راګير شي. دغه مزدور سرتيري د خپل خدمت په بدل کي د طبيعي زيرمو د رااېستلو د امتياز غوښتنه کوي. اتريشي ليکوال او سياست پوه، هانس کرونبرګر Hans Kronberger د مزدور سرتيرو په باب ليکي: " د مزدور سرتيرو ... يرغليزي ډلي د هيڅ يو حکومت اوامرو ته غاړه نږدي او د هيڅ يوی سياسي ايډيالوژۍ په وړاندي د مسؤليت احساس هم نلري. دوی د ګټي له قانون څخه اطاعت کوي. په کرکيچ کي د راګير ولسمشر له خوا د ماموريت د ترلاسه کولو، په کورني جګړي کي د لاسوهنه او د واکمنو ځواک تأمينيوي. د دوی د دغه خدمت په بدل کي شاهانه پاداش ورکول کيږي. د الماسو د رااېستلو اجازه، د تيلو د زيرمو د توليداتو امتياز او د اقتصادي شرکتونو د جوړولو اجازه. د بارلو (اِ ابن بارلو Eeben Barlow د افريقا په وچه کي د مزدور سرتيرو د يوه خصوصي ستر شرکت مشر دی. ليکوال) له پوځي زړی څخه يوه اقتصادي امپراتوري جوړه شوې، چي د افريقا د وچي د طبيعي زيرمو په لوټولو اخته ده" [۱۷].

که څه هم د افغانستان په کرکيچ کي لا د افريقا د وچي مزدور سرتيرو کوم ماموريت نه دی ترلاسه کړی، خو د لويديزي نړی د هيوادونو د خصوصي امنيتي شرکتونو لکه د بلاک واټر Blackwater تر څنګ ارمور ګروپ ArmorGroup، ډَوَن کورپ DynCorp او ارينس Erinys اجيرانو ته دنده وسپارل شوې، چي په اصطلاح افغان ملي ځواکونه (اردو او پوليس) وروزي [۱۸]. که په روښانه توګه وويل شي، لويديځ اجيران ګمارلي، چي افغاني اجيران وروزي. خو تجربو ثابته کړي، چي په اجيرانو ځوک دولت جوړولي نشي، ځکه لکه څنګه چي مخکي يادونه وشوه، هغوي ځانته ځانګړي دندي لري. د ملګرو ملتونو د امنيت د شورا پخواني سلاکار، انريکو بالستروس Enrique Ballesteros دغو دندو ته په نغوتي سره وايي: "د مزدور سرتيرو شرکتونه ... د خپلو خونړيو کړو وړو په بدل کي د انرژۍ او [نورو] زيرمو د رااېستلو امتياز ترلاسه کوي. په مجردی چي وضعه يو څه ثبات ومومي، دغه شرکتونه په تالان پيل کوي او په دي توګه په ځان پوري تړلي هغه رامنځته، چي هر يو يي په خپل وار سره د هوايي چلند، سړک جوړولو او د صادراتو او وارداتو په برخه کي په هاند و هڅو پيل کوي او د هماغه هيواد اقتصادي برخه، که څه هم پر بازار واکمن نه دي، خو تر زياتي اندازي پوري هغه تر خپل کنترول لاندي راولي" [۱۹]. افغانانو ته هم تر لمر روښانه ده، چي په هيواد کي د چا له خوا، څه ډول بهرني او کورني امنيتي کمپني او هغو پوري تړلي اقتصادي او خدماتي شرکتونو د کومو موخو لپاره رامنځته او په کومو دندو ګمارل شوي دي.

سربيره پر پورتنيو ستونزو په افغانستان کي د ځواک د جوړښت (ترکيب قدرت) ناڅرګند حالت له طبيعي زيرمو څخه د ګټي اخيستني په برخه کي هم يوه ستره ستونزه بلل کيږي. ځکه دغه هيواد د ناټو د پوځي سازمان له خوا نيول (اشغال) شوی او د يوه پروتکتورات په توګه د دغه پوځي سازمان تر ساتني (حمايه) لاندي دی. د پرتکتورات ځانګړتيا په دي کي نغښتي ده، چي د تړون له مخي لاندي شوی هيواد (پروتکتورات) په توليز او يا نسبی ډول، د خپلو معاملو واک او اهليت د پروتکتور (ساتندوی يا ساتندويانو) په ګټه له لاسه ورکوي. دغه حالت په هيواد کي په ښه توګه تر سترګو کيږي. د افغانستان د په اصطلاح دولت ترڅنګ د ريښتني ځواک خاوند د متحدو ايالتونو تر

افغان جرمن آنلاين په درښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادښت: دليکني د ليکنيزې بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رالېږلو مخکي په څير و لولئ

مشرې لاندې د ناتو پوځي سازمان، د دغو دواړو ترځنګ بیا د ناتو د نورو ځواکمنو هیوادونو لکه، د بریتانیا، فرانسې او المان ځانګړي استازي او همدارنګه د ملګرو ملتونو سازمان، هر یو په افغانستان کې د دولتي ځواک په توګه خپل رول لوبوي. یا په بله وینا په دولت کې دولتونه رامنځته کړل شوي دي. ښایي افغان چارواکي په ځینو عادي کورنیو چارو کې په نسبي ډول ازاد لاس ولري، خو دا ټولو ته روښانه ده، چې د هیواد د ځمکنۍ او هوایي بشپړتیا کنترول او څارنه د ریښتني ځواک، پروتکتور یانې د ناتو د سازمان د ځواکونو په لاس کې دی. دا هم روښانه ده، چې د ناتو د غړو هیوادونو سترې باروړنکې الوتکې او نور ترانسپورتي وسایل، هیواد ته د افغانانو د وژلو په موخه پوځي تجهیزات او وسلې رالیږدوي، خو دا بیا هغو ته څرګنده نه ده، چې په دغو الوتکو او نقلیه وسایلو کې له افغانستان نه څه لیږدول کېږي، یورانیوم؟ او که لږپیداکېدونکي فلزات؟ او یا نور منرالي طبیعي اومه توکي، چې په تیره د لویدیزې نړۍ د الکتروتخنیک د صنعت ځانګې هغو ته بیړنۍ اړتیا لري؟ دا هم هیوادوالو ته روښانه ده، چې د ناتو د سازمان او د هغه د ټلوالې پوځیان د طالب رژیم د راپرځولو په موخه او د ترهګرۍ او د القاعدې د ناځرګندې شبکې په وړاندې د مبارزې لپاره افغانستان ته راغلي دي. خو دا بیا دوی ته څرګنده نه ده، چې په دوی کې څومره ځمکپوهان او لرغون پیژندونکي دي او هغوی د هیواد په کومه برخه کې په څه لګیا دي؟

ښایي زما په څېر هر افغان وګړی ته هم ګران کار وي، دې پوښتنو ته ځواب ووايي. خو زه د پورتني ارزونې پر بنسټ په ښکاره توګه ویلي شم، چې د هیواد طبیعي زیرمې د افغانانو لپاره، لکه د ناروې، استرالیا او بوتسوانا Botswana د هیوادونو په څېر د رحمت او سوکالۍ لامَل نه، بلکې د افریقایي هیوادونو په شانې، د خواریدنې هغه کېږي. ځکه نړیوالو ځواکونو په تیره اقتصادي هغو لا پخوا د اومه توکو پر سر نړیواله سره جګړه پیل کړې ده، چې د پردو له خوا پر افغانانو تپل شوي غوړمال، بډه اخیستونکي او له سیاسي پلوه ناپوه واکمن، نه د دا ډول لوبې د لوبولو وړتیا او نه هم د هغې له قواعدو سره بلدتیا لري.

پای

اخځایونه:

١- Fed Schmid: China, Krise als Chane? Aufstieg zur ökonomischen Weltmacht, isw ____ Report Nr. ٨٣-٨٤, ٢٠١٠, München, S. ٥٠

Zeitschrift für Politik, Bd. XIV, :٢ -Dahl, Hermann Christoph: Die Rolle Afghanistans in der Weltpolitik, in ١٩٢٥, S. ٤٤١

٣ ـ وګورئ: شریف بهاند: ناځرګند ځواک د افغان ناورین لامَل، په:

http://www.tolafghan.com/posts/١٣٠٤٦

۴ ـ وګورئ: شریف بهاند: پرده دوم بازی بزرگ، تحقق منافع ستراتیژیک در پوشش دموکراسی، کابل، ١٣٨٨، ص. ١٠٥ ـ ١١٣

٥- Fed Schmid, Claus Schreer: Nato, Rüstung, Krieg, , isw - Report Nr. ١٢ , ٢٠٠٩, München, S. ٢٣

۶ ـ وګورئ، شریف بهاند: دریمه زرېزه، د امریکا متحده ایالتونه، ناتو او نړیوال نظم، په

http://www.afghan-german.de/upload/Tahlilha_PDF/bahand_usa_nato_au_naleiwal_nazem.pdf

٧- Reserven, Ressourcen und Verfügbarkeit von Energierohstoffen ١٩٩٥, Hannover, ١٩٩٥, S. ٤٣٢

http://pa.azadiradio.org/content/article/٢٠٧٤٦٣٦.html٨-

http://www.zeit.de/٢٠١٠/٢٣/P-oped-Gewalt-privatisiert?page=١٩-

١٠- Kronberger, Hans: Blut für Öl, Der Kampf um die Ressourcen, ١٩٩٨, Wien, S. ٨٧-٨٨

١١- Kronberger, Hans: Blut für Öl, Der Kampf um die Ressourcen, ١٩٩٨, Wien, S. ٩٦

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/٢٠١٠/٠٦/١٠٠٦١٦_k٠١_af_insecurity.shtml١٢-

١٣-http://afghan-german.com/upload/news_af/NewsBoard/Today.htm#متن بیانیه حامد کرزی رئیس جمهوری اسلامی افغانستان

http://www.afghanpaper.com/nbody.php?id=١٩١٢١١٤-

http://www.zeit.de/٢٠١٠/٢٣/P-oped-Gewalt-privatisiert?page=١- ١٥
http://www.zeit.de/٢٠١٠/٢٣/P-oped-Gewalt-privatisiert?page=٢Und

١٦- Ebenda, هماغه اخځای

١٧- Kronberger, Hans: Blut für Öl, Der Kampf um die Ressourcen, ١٩٩٨, Wien, S. ٩٩

http://www.zeit.de/٢٠١٠/٢٣/P-oped-Gewalt-privatisiert?page=١١٨-

١٩- Kronberger, Hans: Blut für Öl, Der Kampf um die Ressourcen, ١٩٩٨, Wien, S. ٩٩

افغان جرمن آنلاین په درښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادښت: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ